

A blue-tinted photograph of a snow-covered logging machine in a forest. The machine is the central focus, with snow piled up on its various parts and the surrounding ground. The background shows snow-laden evergreen trees.

DET GÅR KÄRVT

*Skogsbruket allt
mindre effektivt*

Det svenska skogsbrukets effektivitetsutveckling får allt svårare att kompensera för kostnadsökningar och reall fallande virkespriser. Och denna utveckling har pågått i 20 år. Det visar Skogsforsks Skogsbruksindex – ett nytt mått på skogsbrukets ekonomiska effektivitet.

Text och foto: SVERKER JOHANSSON | sverker@bitzer.se

– I princip kan man säga att virkesvärdet fortsätter att minska samtidigt som skogsbruket har svårt att bli effektivare i den takt som krävs för att vara fortsatt lönsamma, konstaterar Rolf Björheden som leder Skogforsks teknikprogram.

Det nya skogsbruksindexet uttrycks som virkesvärde fritt bilväg i förhållande till skogsbrukskostnaden. I skogsbrukskostnaden ingår bland annat avverkning, terrängtransport, skogsvård, vägar och administration. Indexet fångar därmed den totala ekonomiska effektiviteten per kubikmeter i skogsbruket.

Tillsammans med detaljerade uppgifter från enkäter och officiell statistik om kostnader och intäkter, prestationer i olika operationer samt teknisk utnyttjandegrad av skogsmaskinerna bidrar skogsbruksindex till en mer komplett bild av skogsbrukets produktivitet-utveckling.

Fallande trend

Skogsbruksindex uttrycks i relativa tal och har varierat mellan 1,9–2,6 under den senaste 20-årsperioden. Från 1996 till 1999 ökade indexet men har därefter varit sjunkande, med kortsiktiga variationer kopplade till konjunktur. På senare år har index fallit under 2 och trenden fortsätter nedåt.

Trots att virkespriserna sjunkit realt med en till två procent per år sedan 1950-talet har skogsbruket kompenserat detta och stigande arbetskraftskostnader med ett allt effektivare skogsbruk. Men Rolf Björheden tror inte att enbart den tekniska utvecklingen kan garantera fortsatt lönsamhet i skogsbruket.

– Då branschen mekaniserades så kunde vi



”

Vi måste bli bättre på att få ut kunskap och goda exempel i praktiken.

ofta se 10 procents effektivitetshöjning med varje ny maskingeneration. Nu talar vi kanske om 1–2 procent, och till betydligt högre utvecklingskostnad.

Nya angreppssätt

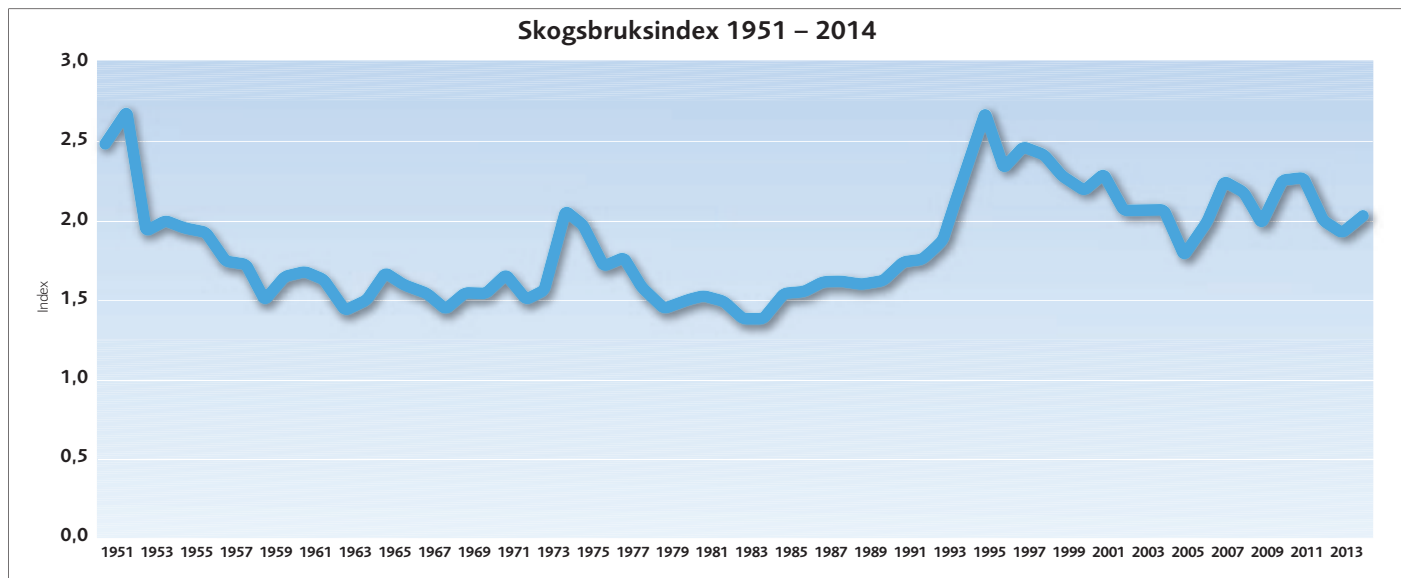
– Därför måste de tekniska utvecklingsinsatserna kompletteras med alternativa angreppssätt, fortsätter Rolf Björheden. Det handlar inte om några nyheter, men vi måste bli bättre på att få ut kunskapen och de goda exemplen i praktiken.

– Skogsbruket kan fortfarande bli betydligt bättre på att ta tillvara det virkesvärde som finns och med bättre mätning och virkeshantering kombinerat med god flödeskontroll se

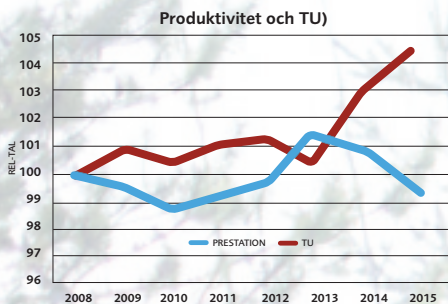
till att virket hamnar hos rätt användare, exemplifierar han. Jag tror också att organisationen kan effektiviseras när det gäller hur olika aktörer samverkar i produktionskedjorna – inom och över företagsgränserna. Dessutom är det förstås värdefullt med välbestockade och välskötta skogar.

Och skogsbrukets effektivitet är en avgörande fråga för samhällets hållbara utveckling, menar Rolf Björheden:

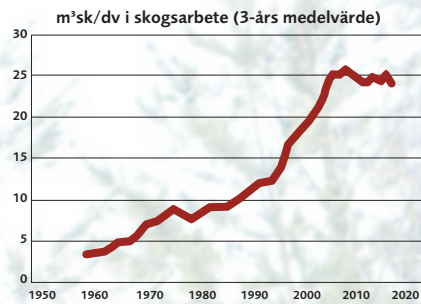
– När så stora förhoppningar ställs till sektorns förmåga att bära omställningen till den nya bioekonomin gäller det att skogsbruket är fortsatt hållbart, även i sämre avsättningslägen med långt till industri!



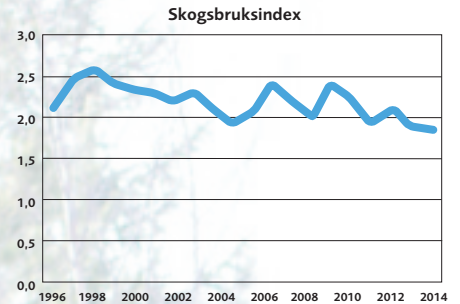
Skogsbruksindex sedan 1951 med en extra titt på de senaste åren (se graf på nästa sida). I ett historiskt perspektiv ligger index alltså ändå relativt bra till efter lyckat effektiviseringsarbete under 80- och 90-talen, men under de senaste 20 åren har trenden varit negativ. Nu krävs ett ryck.



Utvecklingen för produktivitet och maskinernas tekniska utnyttjandegrad (TU). Bedömningen är att de senaste årens stormfällningar har sänkt prestationen.



Produktiviteten uttryckt som m³sk per dagsverke i skogsarbete mellan åren 1958-2013. Skogsarbetet inkluderar drivning och skogsvård.



Det nya skogsbruksindexet uttrycks som virkesvärde fritt bilväg i förhållande till skogsbrukskostnaden. Trenden är negativ.

Fortsatt trend

MINSKAD PRESTATION

men fortsatt högt tekniskt utnyttjande

Den effektiva drifttiden hos skogsbrukets maskiner har ökat. Men ändå har arbetsprestationen minskat, något som troligen beror på de senaste årens komplicerade och tidsödande uppstädning efter stormarna.

Det visar Skogforsks senaste uppföljning av skogsbranschens produktivitet, något man gjort varje år sedan 2008. Analysen visar också prestationen i gallring i södra Sverige minskat något, förmodligen eftersom medelstammen minskat från 0,11 till 0,08 m³fub i de sydsvenska gallringarna.

Medelstammens storlek är en viktig faktor för skogsmaskinernas prestation – större träd är billigare att avverka och skota än små träd. I norra Sveriges gallringsbestånd är medel-

stammen ungefär densamma som tidigare, och i landets slutavverkningar har den ökat något.

Del i fortsatt trend

Sammantaget konstaterar Skogforsk i rapporten att årets resultat är en del i en trend: prestationen har gått ner de senaste två åren medan den tekniska utnyttjandegraden (TU) för maskinerna har utvecklats i positiv riktning.

Och den här analysen är en viktig del av

Skogforsks uppdrag att hjälpa skogsbruket med rationaliseringen:

- Genom att årligen samla in data om produktiviteten får vi en bild av de förändringar som sker på både kort och lång sikt, konstaterar Torbjörn Brunberg som ansvarar för de årliga analyserna.

- Det är fortfarande några skogsföretag som samlar in driftsdata från drivningsverksamheten och de uppgifterna utgör grunden för redovisningen av produktiviteten i slutavverkning och gallring.

Totalt omfattar uppgifterna en avverkningsvolym på 14,5 miljoner m³fub, varav 74 procent är slutavverkning och resten gallring.

Prestationen är något högre i södra än i



På rätt väg: transportkostnaderna minskade med hela fem procent i fjol.

norra Sverige. För avverkningens del beror det på att medelstammen är större där. När det gäller skotningen beror det dels på ett större uttag per ha, dels på ett kortare terrängtransportavstånd. En närmare granskning visar att

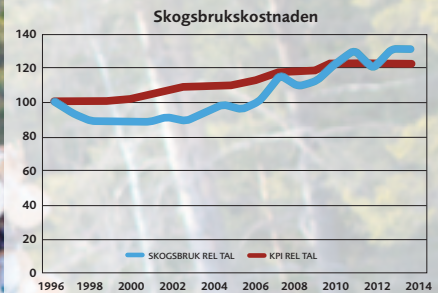
Avverkning och gallring 2008-2015

Förutom prestationen samlar institutet även in prestationspåverkande faktorer. Det rör sig om TU (teknisk utnyttjandegrad), medelstammens storlek, volymuttag per hektar samt terrängtransportavstånd. Materialet omfattar åren 2008 till 2015.

medelstammens storlek ökat något mellan de båda åren. Prestation och TU ökat för både avverkningen och skotningen, även om avverkningsprestationen i norra Sverige minskat något.

I gallringarna har medelstammens storlek blivit mindre och en reflektion är att prestationen endast minskat marginellt trots detta.

Generellt gäller att genomsnittsprestationen är väsentligt lägre i gallring än i slutavverkning, vilket beror på avverkningsförutsättningarna. TU är något lägre för skördarna än för skotarna, eftersom skördarna är mera komplexa. Däremot verkar det inte vara någon skillnad mellan slutavverkning och gallring då det gäller TU.



Under förra året minskade skogsbrukskostnaden med en procent i förhållande till år 2014. Men trenden är stigande.

MARGINELL SÄNKNING AV SKOGSBRUKETS KOSTNADER

Under förra året minskade skogsbrukets kostnader med en procent i förhållande till år 2014. Även virkespriserna föll något, vilket innebar en sänkning av industrins råvarukostnader med hela tre procent.

– men
märkbart lägre
råvarukostnad
för industrin

Under förra året minskade kostnaden för förnygringsavverkning och gallring i norra Sverige, troligen på grund av minskad stormavverkning. Däremot ökade avverkningskostnaderna i de södra delarna. Skogsbruket sänkte däremot skogsvårdskostnaden med en procent och i förhållande till övriga landet är skogsvården fortsatt generellt dyrare i Götaland. Det visar Skogsforsks och Skogsstyrelsens årliga enkät.

Industrins råvarukostnad minskade med cirka tre procent under året, beroende på lägre virkespriser och fem procent lägre transportkostnader.

Om enkäten

Enkätens virkeshandel omfattade 41 miljoner m³fub. Motsvarande volym för avverkningarna var 43 miljoner m³fub.